

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของตัวละคร ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพ มี 3 ทฤษฎีที่สำคัญ คือ

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic personality theory) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ที่นิยมกันแพร่หลายเป็นของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวออสเตรีย และเป็นบิดาแห่งจิตวิทยา สาขาจิตวิเคราะห์ ฟรอยด์ (Freud) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ดังนี้

บุคลิกภาพของบุคคลประกอบด้วย 3 ประการ คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) ทั้งสามระบบนั้นต้องประสานกันอย่างสอดคล้องจึงจะทำให้มีสุขภาพดี แต่ถ้าทั้งสามระบบขัดแย้งกันจะทำให้เกิดความไม่พอใจตนเอง ไม่พอใจผู้อื่น และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ชัยพร วิชชาวุธ (2525 : 14-15) กล่าวถึง โครงสร้างของจิตและการพัฒนาการของจิตตามแนวคิดของฟรอยด์ ประกอบด้วย 3 ระบบ

1) อิด (Id) เป็นพลังผลักดันที่จะขจัดความทุกข์และแสวงหาความสุขให้กับตนเองจะเต็มไปด้วยการเรียกร้องไม่ฟังเสียงใครและไม่ประนีประนอมต่อสิ่งใด ๆ

2) อีโก้ (Ego) เป็นผลแห่งการที่คนเรารู้จักปฏิบัติโดยยึดหลักแห่งความจริง โดยมีขอบข่ายที่จิตสูงขึ้น เกิดจากการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยการรับรู้ ความคิด และความจำ

3) ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นผลผลิตแห่งสังคมด้วยการอบรมสั่งสอนให้คนเรามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ศีลธรรม

สำหรับบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ เนื่องจากบุคคลมีอีโก้ที่เข้มแข็งทนต่อความเครียดหรือการตอบสนองความสุขของตน โดยอาศัยหลักแห่งความจริง บุคคลนั้นจึงสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

เดโช สนวนนทร์ (2519 : 113) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบุคลิกภาพของ فروยด์ว่าเป็นผลมาจากการทำงานร่วมกัน 3 ระบบ ซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกัน ได้แก่ อิด (Id) อีโก้ (Ego) ซุปเปอร์อีโก้ (Superego)

Id คือ ความเป็นตัวตนแท้ ๆ ของมนุษย์ หรือสัญชาตญาณที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

Ego คือ ความอยาก ความต้องการ ความฝัน จะทำกิจกรรมเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ

Superego คือ ความพยายามที่ปรับ Ego ให้เข้ากับเกณฑ์ของสังคม หรือให้เข้ากับโลกแห่งความจริง โดยจะกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ

ในส่วนที่เกี่ยวกับจิต فروยด์ได้แบ่งความรู้สึกของจิตไว้ 3 ระดับ คือ จิตสำนึกหรือจิตรู้สำนึก (Conscious Mind) จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) และจิตใต้สำนึก (Subconscious Mind)

จิตสำนึก (Conscious Mind หรือ Cs) เป็นสภาวะที่บุคคลรับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย เช่น การเห็น การได้ยิน เป็นต้น การรับรู้นี้จะรวมกับความรู้สึกนึกคิดภายใน เช่น เมื่อได้ยินใครสบประมาทก็จะรู้สึกน้อยใจ จึงเป็นพฤติกรรมที่รู้ตัว การรับรู้ระดับนี้บุคคลรู้ตัวเองตลอด เวลาที่กำลังนึกคิดอย่างไรต่อสิ่งแวดล้อมที่ห้อมล้อมตนอยู่ทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต เป็นการรับรู้ทั่วไปของมนุษย์

จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind หรือ Ucs) เป็นการเก็บกอดสิ่งที่ไม่ต้องการไม่ปรารถนา หรือสิ่งที่ทำให้ตนรู้สึกเจ็บปวด (Self suffer) หรือการป้องกันตน (Prevented self) กระบวนการเก็บกอดความรู้สึกดังกล่าวอาจใช้คำว่าพลังจิตไร้สำนึกก็ได้ มีคำคล้ายกับจิตไร้สำนึก คือ คำว่า ไม่รู้สึกตัว หมายถึง การไม่มีสติ

จิตไร้สำนึก ได้แก่ ความรู้สึกหรือแรงกระตุ้นตามสัญชาตญาณต่าง ๆ ที่ติดตัวมนุษย์ทุกคน ได้แก่ ความปรารถนา ความต้องการตามสัญชาตญาณทั่วไปที่มีพลังงานกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมโดยไม่รู้ตัว แต่ความอยากและความต้องการไม่อาจแสดงออกได้อย่างชัดเจน เพราะอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความรู้สึกอิจฉาน้อง ความอยากสมสู่ตั้งแต่วัยเป็นเด็ก ความปรารถนาอยากทำร้ายทำลาย ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้หากแสดงออกมาจะถูกสังคมลงโทษ จึงต้องเก็บกอดเอาไว้จนตัวเองรู้สึกว่ามีความปรารถนาเหล่านี้ فروยด์ถือความปรารถนาที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยเราไม่รู้ตัว นี้อยู่ในจิตไร้สำนึก และเรียกความรู้สึกตามธรรมชาติที่ถูกเก็บกอดนี้ว่า จิตไร้สำนึก

จิตไร้สำนึกและจิตใต้สำนึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมาก เพราะก่อให้เกิดพฤติกรรมทั้งภายนอกและภายในที่เขาไม่รู้สึกตัว ทั้งที่เป็นพฤติกรรมปกติและอปกติ พฤติกรรมเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปความขัดแย้ง ลักษณะความก้าวร้าว อาการหวาดกลัว โดยหาสาเหตุมิได้ หรือความหมกมุ่นในเรื่องเพศ ความอิจฉาริษยา หรือความรู้สึกต้องการฆ่าตัวตาย ฯลฯ

พรอยด์ เปรียบจิตมนุษย์เสมือนน้ำแข็งที่ลอยน้ำ ส่วนที่ลอยพ้นน้ำของน้ำแข็งนั้น เปรียบเสมือนจิตสำนึก (Conscious Mind) และส่วนของน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำเสมือนจิตอีกภาคหนึ่ง ซึ่งเรียกจิตนั้นว่าจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind)

จิตใกล้สำนึกหรือจิตใต้สำนึก (Preconscious Mind or Subconscious Mind หรือ Pcs) เป็นประสบการณ์ที่มีลักษณะกลางเลือนถ้าถูกภาวะหรือสิ่งกระตุ้นที่เหมาะสมสิ่งเหล่านี้จะเข้ามาอยู่ในจิตสำนึกได้ คือ นึกรู้และจำได้ จึงมีความใกล้ชิดกับจิตสำนึกมากกว่าจิตไร้สำนึก

2. ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial personality theory)

ปรีชา วิหคโต และคนอื่น ๆ (2529 : 133-134) กล่าวว่า ผู้นำของทฤษฎีนี้ คือ อิริค เอช อิริกสัน (Erik H. Erikson) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน อิริกสัน ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ และยอมรับหลักสัญชาตญาณของพรอยด์ โดยย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับสิ่งแวดล้อมว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล แต่อิริกสันไม่ได้แบ่งการพัฒนารวมตามชื่อบริเวณแห่งความพึงพอใจทางกายแบบพรอยด์

อิริกสัน เน้นว่า พัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการที่แสดงถึงวิวัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และสังคม พัฒนาการต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีแบบแผน อิริกสัน เน้นความสำคัญของบุคลิกภาพมนุษย์ว่า จะพัฒนาดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ประสบความสำเร็จในแต่ละช่วงอายุ

อิริกสันได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนา ออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้วางใจและไม่ไว้วางใจ

ขั้นที่ 2 ความรู้สึกเป็นอิสระกับความรู้สึกสงสัย อับอาย

ขั้นที่ 3 ความรู้สึกริเริ่มและความรู้สึกผิด

ขั้นที่ 4 ความรู้สึกขยันหมั่นเพียร และปมด้อย

ขั้นที่ 5 ความรู้จักและไม่รู้จักลักษณะเฉพาะของตนเอง

ขั้นที่ 6 ความรู้สึกอบอุ่น

ขั้นที่ 7 ความรู้สึกใฝ่ใจในเชื้อสายของตนและความรู้สึกใฝ่ใจเฉพาะตน

ขั้นที่ 8 ความรู้สึกมั่นคงและท้อแท้

จากทฤษฎีจิตสังคม สรุปได้ว่าบุคลิกภาพของบุคคล เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) ภาวะทางกาย ที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมเป็นตัวกำหนดให้บุคคลแต่ละคนแตกต่างกันทางด้านสรีรวิทยา ได้แก่ ลักษณะรูปร่าง ขนาด ส่วนสูง สติปัญญา

2) ประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิต เป็นช่วงที่สัมพันธ์ภาพระหว่าง บิดา-มารดา และบุตร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะจากท่าทีของพ่อแม่ การอบรมเลี้ยงดู จะเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดเจตคติ ค่านิยม พัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมของแต่ละบุคคล

3) การเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม เช่น จากเพื่อน ครู อาจารย์ และสถานการณต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นปัจจัยต่อการสร้างบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล และเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้บุคคลแต่ละบุคคลมีเอกลักษณ์ของตนเอง

3. ทฤษฎีจิตวิทยาส่วนบุคคล (Theory of Individual Psychology)

กมล เกาพิจิตร (2520 : 485) กล่าวว่า ผู้นำจิตวิทยาส่วนบุคคล คือ อัลเฟรด อัดเลอร์ (Alfred Adler) แพทย์ชาวเวียนนา เชื่อว่า ความรู้สึกของสังคม หรือความสนใจของสังคมเป็นต้นเหตุให้บุคคลต้องพัฒนาตนเอง และความอยากมีอำนาจทำให้เป็นบ่อเกิดความยุ่งยากต่าง ๆ และอัดเลอร์อธิบายว่า เด็กไฟ่หาอำนาจ คือเด็กช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งต้องอาศัยผู้อื่นจึงทำให้เด็กปรารถนาอำนาจ และอยากดีกว่าคนอื่น ๆ รอบตัว

แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้

- 1) ความมั่นใจในอนาคต
- 2) การดิ้นรนเพื่อยกระดับของตน
- 3) การชดเชยปมด้อยของตนเอง
- 4) ความสนใจในสังคม
- 5) แบบแผนของชีวิต
- 6) การสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง

องค์ประกอบของบุคลิกภาพ

อัจฉรา สุขารมณ (2524 : 90) จำแนกบุคลิกภาพประกอบด้วยลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคล ดังนี้

1. ลักษณะทางกาย ได้แก่ ลักษณะรูปร่าง ทรวดทรง กิริยาท่าทาง และการแต่งกายอันเป็นลักษณะของบุคคล
2. ลักษณะทางใจหรือสติปัญญา ได้แก่ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกในส่วนเกี่ยวข้องกับความคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา
3. ลักษณะทางอารมณ์ ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออกในขณะเกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น พอใจ ไม่พอใจ ความกลัว เป็นต้น
4. ลักษณะทางสังคม ได้แก่ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และการสร้างมนุษยสัมพันธ์

กลไกการป้องกันตนเอง (Self-Defense mechanisms)

โคลแมนและแฮมเมน (อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2530 : 121-124) กล่าวถึงกลไกการป้องกันตนเองว่าเป็นวิธีลดความเครียด ความคับข้องใจหรือความขัดแย้งในใจ เพื่อการ

ปรับตัวหรือป้องกันตนเอง เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและอยู่ได้ด้วยความสุข บุคคลมักจะใช้กลไกการป้องกันตนเอง เมื่อเขาต้องเผชิญกับปัญหาโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะระงับหรือบรรเทาความเครียด ความกังวลใจ หรือลดอารมณ์ ความเจ็บปวดให้น้อยลง

กลไกการป้องกันตนเองตามทฤษฎีโคลแมนและแฮมเมน ได้แก่

1. การปฏิเสธไม่ยอมรับความจริง (Denial of reality) เป็นกลไกที่บุคคลจะปฏิเสธไม่ยอมรับรู้หรือไม่ยอมรับเผชิญต่อสภาพความจริงที่ทำให้เขาไม่พึงใจ โดยการไม่สนใจหรือปฏิเสธเกี่ยวกับสิ่งนั้น

2. การอ้างเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) เป็นความพยายามของบุคคลที่จะพิสูจน์ว่าพฤติกรรมของเขานั้นมีเหตุผลโดยการอ้างเหตุผลเข้าข้างตนเอง

3. การกล่าวโทษบุคคลหรือสิ่งอื่น (Projection) เป็นการโยนความผิดไปให้บุคคลหรือสิ่งอื่นเพื่อลดความเครียดของตนเอง

4. การถอดแบบหรือการเลียนแบบบุคคลอื่น (Identification) เป็นการอ้างถึงผู้ที่จะเลียนแบบเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อเพิ่มความรู้สึกมีค่าให้กับตนเอง ทำให้เกิดความสบายใจ

5. การทดแทน (Substitution) เป็นกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่างที่สังคมไม่ยอมรับ จึงเลี่ยงการแสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การชดเชยโดยการสร้างปมเด่นเพื่อแทนปมด้อยเดิม (Compensation) เป็นการทำสิ่งซึ่งเป็นการชดเชยจุดอ่อนด้านใดด้านหนึ่งของตนเอง

การชดเชยปมด้อยเดิมด้วยการสร้างปมเด่นบนฐานของปมด้อย หรือพฤติกรรมเบี่ยง (Sublimation) เป็นลักษณะของการทดแทนพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับให้เป็นที่ยอมรับ

6. การก้าวร้าวทางอ้อม (Indirect aggression) บางครั้งเรียกว่าการโต้ตอบหรือย้ายความโกรธไปยังสิ่งที่คุณคิดว่าจะเป็นภัยแก่ตัวน้อยกว่า เพราะจะได้โต้ตอบแรง ๆ ไม่ได้ (Displacement) หรือหาแพะรับบาปมารองรับอารมณ์ เช่น ไม่กล้าโต้ตอบผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า จึงหันมาลงโทษตนเอง โดยพยายามโยนความผิดหรือพร่ำกล่าวว่าเป็นความผิดของตนเองจนในที่สุดอาจเกิดความรู้สึกผิดที่รุนแรง (Severe guilt) และมองเห็นว่าตนไม่มีค่า ซึ่งอาจนำไปสู่ความสิ้นหวังในชีวิตและพยายามที่จะฆาตกรรมตนเองในที่สุดหากความรุนแรงนั้นทวีสูงขึ้น

7. สำนึกหรือไถ่บาป (Undoing) เป็นกลไกที่เกิดจากการคับข้องใจในการกระทำผิดที่ผ่านมาโดยหันมาสนใจในสิ่งตรงกันข้ามเพื่อไถ่บาปเพราะเกิดความสำนึกผิดหรือเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดแล้วสารภาพผิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่สำนึกผิดเกิดความรู้สึกภูมิใจและเห็นว่าตนเองก็มีค่า กลไกนี้ช่วยให้บุคคลเข้าใจพฤติกรรมของตนเอง และพยายามปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น

8. การแสดงความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น (Empathy) เป็นกลไกในการลดความเครียดชนิดหนึ่งซึ่งบุคคลกระทำเพื่อตนเองแต่แสดงให้เห็นเหมือนว่าเห็นใจผู้อื่น

9. การอ้างตนว่าฉลาดรอบรู้มีหลักทฤษฎีประกอบทั้งที่ด้อยสมรรถภาพในทางนั้นหรือไม่ พึ่งประสงค์จะกระทำสิ่งนั้น (Intellectualization) เป็นกลไกที่บุคคลใช้วาจาของเขาพูดให้สอดคล้องกับทฤษฎี สังคม หรือสถานการณ์ที่แวดล้อม

10. การลดความเครียดด้วยการแสดงออกในแบบที่ตรงข้ามที่สุด (Reaction formation) เป็นการกลบเกลื่อนความรู้สึกโดยการแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง เพื่อให้ตัวเองสบายใจหรือกลบเกลื่อนความรู้สึกภายในไว้

11. การเก็บกด (Repression) เป็นกลไกป้องกัน เมื่อบุคคลต้องการขจัดความคับข้องใจที่ไม่มีทางแก้ไข หรือสิ่งที่คุกคามเขา หรือประสบการณ์ที่ปวดร้าวให้ออกไปจากความทรงจำด้วยการลืม การเก็บกดอาจเกิดขึ้นโดยมีได้ตั้งใจ หรือเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว หรือเกิดขึ้นอย่างกะทันหันบางครั้ง การเก็บกดจะเพิ่มมากขึ้นโดยบุคคลนั้นจะลืมเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างสนิท ไม่สามารถระลึกถึงได้ แสดงให้เห็นว่าความคิด ความรู้สึก สภาพการณ์ที่เก็บกดนั้นได้เข้าไปอยู่ในจิตไร้สำนึกซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพ หากอาการรุนแรงยิ่งขึ้นบุคคลมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคจิต ที่เรียกว่า แอมเนเชีย (Amnesia) โดยบุคคลนั้นจะลืมเรื่องราวที่เกี่ยวกับตนเอง หรือเหตุการณ์ในอดีตทั้งหมด บางครั้งอาจลืมตนเองด้วย

12. การถดถอย (Regression) เป็นกลไกป้องกันที่เกิดจากการที่บุคคลเกิดความวิตกกังวลแล้วไม่สามารถขจัดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นได้จึงมีพฤติกรรมต่อต้านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีพฤติกรรมถดถอยไปสู่พฤติกรรมในระยะแรกของชีวิต หรือย้อนกลับไปสู่สภาพก่อนที่จะต้องเผชิญกับสภาพที่ทำให้เกิดความกระเทือนทางอารมณ์ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม วัย และแสดงถึงการต่อต้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

13. การถอยหนี (Withdrawal) เป็นกลไกการปรับตัว เพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์

14. การฝันกลางวัน (Day dreaming) หรือการนั่งเหม่อลอย เป็นอาการที่แสดงถึงความคับข้อง ความไม่สมปรารถนา เมื่อไม่ได้สิ่งที่พึงประสงค์จึงหนีไปสู่โลกแห่งความฝันเพราะในโลกแห่งความฝันบุคคลจะได้รับในสิ่งที่เขาพึงใจ

15. การยอมรับค่านิยม หรือความเชื่อของบุคคลอื่นที่เราไม่สามารถจะต่อสู้ได้มาเป็นของเราเอง ทั้งที่แต่เดิมค่านิยม ความเชื่อนั้นไม่สอดคล้องกับของเรา แต่เพื่อความปลอดภัยจึงจำเป็นต้องยอมรับสิ่งเหล่านั้น (Introjection) การยอมรับเพื่อเป็นเกราะกำบังหลีกเลี่ยงการแค้นเคืองหรือการถูกลงโทษ เพราะหากขัดแย้งก็จะได้ผลในทางลบ

16. การลดระดับของอารมณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวังอย่างมากลง จนกระทั่งไม่ยินดี ยินร้าย (Emotional insulation) เนื่องด้วยบุคคลมีความหวังว่าจะได้รับในสิ่งที่คาดหวังและมักจะตั้งใจรอคอยความหวังนั้นจนกว่าจะเป็นความจริง แต่เมื่อไม่สมหวังบุคคลนั้นอาจจะผิดหวัง และสิ้น

ความหวังที่จะหวังต่อไป และจะพยายามลดความหวังของเขา จนในที่สุดกลายเป็นความไม่ยินดียินดี ร้าย

17. การหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจเพื่อแสวงหาความบันเทิงอื่นหรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่สบายใจไม่แสวงหาความสุขอื่น (Compulsive fun-seeking)

18. การหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจ โดยการทุ่มเทกำลังใจกำลังกายให้แก่งานอย่างใดอย่างหนึ่ง (Work and Perfectionism) เพื่อให้จิตใจ และความคิด ไม่ต้องนึกถึงสิ่งที่ไม่สบายใจ จึงหันมาคร่ำเคร่งกับงานและมุ่งหวังให้งานนั้นสำเร็จ

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภะ (2543 : 46-48) ได้อธิบายกลวิธีทางจิตไว้ 18 ลักษณะ โดยกล่าวอ้างจากทฤษฎีฟรอยด์ ดังนี้

1. การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) เป็นการหาเหตุผลที่ค่อนข้างจะผิดไปจากความเป็นจริงมาอธิบายถึงสิ่งบกพร่องของตน เพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากข้อบกพร่องต่าง ๆ และพยายามหลอกตนเองเพื่อไม่ให้รู้สึกว่าคุณเองผิด เพื่อว่าความจริงที่ไม่สมหวังบางอย่างจะได้ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดมากมายนัก เช่น นักเรียนที่สอบตกมักจะอ้างว่าสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง ซึ่งความจริงแล้วนักเรียนผู้นั้นอาจไม่ค่อยได้ดูหนังสือก็ได้ หรือพวกที่ชอบมาทำงานสายก็มักอ้างว่ารถติด หรือชายหนุ่มที่ถูกแฟนสาวทิ้งไปก็อาจปลอบใจตนเองโดยพยายามบอกกับตนเองว่าหล่อนเป็นคนนิสัยไม่ดีและไม่มีคุณค่าเพียงพอที่จะไปทุ่มเทความรักให้ ทั้ง ๆ ที่ความรู้สึกลึก ๆ ก็รู้ว่าตนถูกแฟนสาวทิ้งไป สำหรับนิทานเรื่องสุนัขจิ้งจอกกับบ่อนเปี้ยวหรือเรื่องราวเกี่ยวกับมะนาวหวานจะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลวิธีชนิดนี้

2. การปฏิเสธ (Denial) เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือความผิดหวังที่ก่อให้เกิดความปวดร้าวทางจิตใจ บางคนจะเกิดการต่อต้านความเจ็บปวดร้าวร้นนั้นโดยการ “ปิดตาตนเอง” เพื่อดำเนินชีวิตอยู่ในโลกที่นั่นแล้วในความรู้สึกของคนผู้นั้น โดยการไม่ยอมรับว่าสิ่งเหล่านั้นได้เกิดขึ้นจริงหรือปฏิเสธความจริงบางอย่างที่กระตุ้นให้เกิดความวิตกกังวล หรือความโศกเศร้าเสียใจและประพาศเหมือนกันว่าตนไม่ได้รับความกระทบกระเทือนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การปฏิเสธความจริงเกี่ยวกับการตายของบุคคลที่ตนรัก เป็นต้น

3. การโยนความผิดไปให้ผู้อื่น (Projection) เป็นการแก้ความผิดของตนโดยกล่าวโทษผู้อื่น หรือโยนความผิดไปให้ผู้อื่น เพื่อความผิดนั้นจะได้ห่างไกลจากตนเอง ดังภาษิตที่ว่า “รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง” ตัวอย่างเช่น เด็กเดินเตะกระโถน ผู้ใหญ่ก็จะดูว่าชุ่มช่าม เดินไม่เรียบร้อย ครั้นพอผู้ใหญ่เดินเตะกระโถนบ้างก็จะตำหนิเด็กว่าวางกระโถนไม่ดี หรือผู้ชายบางคนที่มีภรรยาบ่อยก็จะแก้ตัวว่า เบื่อภรรยาคนเดิมที่จุกจิกจู้จี้ เป็นต้น

4. การเก็บกด (Repression) เป็นการลืมเรื่องราวที่เจ็บปวดร้าวใจด้วยการเก็บกดความรู้สึกนั้นไว้ในจิตไร้สำนึก (Unconscious) หรือพยายามไม่ให้มีความรู้สึกวิตกกังวลถึงเรื่องราวที่

ทำให้เจ็บปวด หรือโดยการพยายามที่จะลืมให้หมดสิ้นไปถึงเรื่องราวที่เต็มไปด้วยความผิดหวัง น่าละอายใจ หรือเรื่องราวที่ทำให้รู้สึกเสียความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงความเจ็บปวดทางจิตใจ

5. การเลียนแบบ (Identification) เป็นการเลียนแบบโดยรับเอาแบบอย่างของบุคคลอื่นมาเป็นของตน เพื่อตนเองจะได้เป็นที่ยอมรับของสังคม การเลียนแบบจะช่วยให้เกิดความอบอุ่นใจ และมีความมั่นใจมากขึ้น เช่น บุคคลบางคนที่ชอบแต่งตัว แต่งหน้า ไว้ทรงผมเลียนแบบดารานักแสดงอย่างแฟชั่นนิยาม

6. การแสดงออกที่ตรงข้ามกับความรู้สึก (Reaction Formation) เป็นวิธีการในการสร้างอุปนิสัยอีกแบบหนึ่งขึ้นมา เมื่อความรู้สึกที่แท้จริงในส่วนลึกของจิตใจถูกคุกคาม บางคนจะแสดงพฤติกรรมที่ตรงข้ามกับความรู้สึกนั้นออกมา เพื่อปกปิดความรู้สึกที่แท้จริงไว้ ตัวอย่างเช่น ขณะที่บางคนเดินผ่านที่เปลี่ยวตอนกลางคืนคนเดียวจะตะโกนส่งเสียงโวยวายหรือร้องเพลงออกมาดัง ๆ เพื่อแสดงความกล้าหาญหรือแสดงว่ามีความสุข ทั้ง ๆ ที่ส่วนลึกของจิตใจในขณะนั้นกำลังมีความกลัวอยู่มาก หรือบางคนที่ทำทางอ่อนหวานและทำดีมาก ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วบุคคลนั้นอาจจะซ่อนความเกลียดชังและความเห็นแก่ตัวไว้ในส่วนลึกก็ได้

7. การชดเชย (Compensation) เป็นการหาทางชดเชยความบกพร่องหรือปมด้อยของตนเองโดยการสร้างปมเด่นอีกด้านหนึ่งขึ้นมา เช่น คนตัวเล็กมักจะชอบส่งเสียงดัง คนตัวเตี้ยมักจะก้าวร้าว หรือบางคนที่เรียนหนังสือไม่ดีก็หันมาเอาเด่นทางกีฬา หรือเด็กผู้หญิงบางคนที่มีรู้สึกว่าตนเองหน้าตาไม่ค่อยสวย มักจะหาจุดเด่นประจำตัวด้วยการหันมาตั้งใจเรียนหนังสือเพื่อใช้ความสำเร็จในด้านการเรียนมาชดเชยความรู้สึกที่เป็นปมด้อยในเรื่องหน้าตาหรือบุคลิก เพื่อจะได้สร้างความรัก ความสนใจและการยอมรับจากบุคคลอื่น

8. การทดแทน (Substitution) เป็นการหาทางทดแทนความรู้สึกที่ไม่สมหวังด้วยการดิ้นรนให้บรรลุเป้าหมาย หรือเอาชนะอุปสรรคนั้นโดยการหาสิ่งใหม่ที่ใกล้เคียงกับความต้องการเดิมมาทดแทน เช่น สามีภรรยาบางคู่ไม่มีบุตร ก็ไปขอบุตรคนอื่นมาเลี้ยง หรือชายหนุ่มบางคนขอแต่งงานกับหญิงสาวซึ่งเป็นลูกสาวคนโตไม่ได้ก็หันไปแต่งงานกับน้องสาวแทน ซึ่งจะช่วยให้ตนเองเกิดความสบายใจขึ้นมาบ้าง เพราะอย่างน้อยก็เป็นพี่น้องกัน เป็นต้น

9. การแสดงออกผิดที่ (Displacement) เป็นการลดความวิตกกังวลหรือการลดอารมณ์อีกวิธีหนึ่ง ด้วยการเปลี่ยนเป้าหมายซึ่งอาจเป็นบุคคล สิ่งของ หรือสถานที่แสดงออกโดยตรงไม่ได้ในทันที และหันไปแสดงออกกับสิ่งของที่มีอันตรายน้อยกว่าเมื่อไม่สามารถแสดงออกหรือตอบโต้ต่อสิ่งที่เป็ต้นตอจริง ๆ นั้นได้ เช่น โจรธเจ้านายก็กลับมาเตะสุนัขที่บ้าน หรือภรรยาบางคนโกรธสามีแต่ทำอะไรไม่ได้ก็หัน ไปตีลูก หรือทุบจานชามแตกหักเสียหาย เป็นต้น

10. การทดเทิด (Sublimation) เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมซึ่งเป็นไปในทิศทางที่สังคมยอมรับว่าดี เพื่อเป็นทางออกสำหรับความต้องการที่อยู่ส่วนลึกของจิตใจ ทั้ง ๆ ที่ความต้องการเดิมไม่สามารถแสดงออกให้เห็นโดยเปิดเผยได้ เพราะถ้าแสดงออกแล้วสังคมจะไม่ยอมรับ จึงใช้พลังที่มีอยู่แสดงออกในทางที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น บางคนที่กำลังก้าวร้าวถ้าหากแสดงอารมณ์รุนแรงออกมาในสถานที่หนึ่งสังคมอาจไม่ยอมรับ ก็หันไปแสดงความสามารถบนเวทีด้วยการเป็นนักมวยที่มีชื่อเสียง หรืออาสาสมัครไปรบตามชายแดนเพื่อป้องกันประเทศชาติ เป็นต้น

11. การถดถอย (Regression) เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะถอยหลังหนีเข้าคลอง โดยเฉพาะสถานการณ์ที่บุคคลบางคนต้องเผชิญกับปัญหาที่ไม่ทราบว่าจะแก้ไขอย่างไร ก็จะถดถอยกลับไปแสดงพฤติกรรมที่เคยทำมาในอดีต หรือหันไปแสดงพฤติกรรมที่ดูคล้ายกับเมื่อตอนเป็นเด็ก เพื่อที่จะได้ไม่ต้องรับผิดชอบในปัญหานั้น ๆ และบางครั้งยังเป็นการเรียกร้องความสนใจได้อีกด้วย เช่น เด็กบางคนในขณะที่ตกใจกลัวหรือว่าหิวก็อาจจะถอยกลับไปแสดงพฤติกรรมเหมือนพวกทารก เช่น ร้องไห้ ดูคนหัว หรือกัดเล็บ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัยของบุคคลนั้นทั้งสิ้น

12. การติดอยู่กับที่ (Fixation) เป็นการติดแน่นกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงแรกของพัฒนาการ เพราะการก้าวไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไปนั้นเต็มไปด้วยความวิตกกังวล เด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองหรือพึ่งพาตนเองไม่ได้จะใช้กลวิธีทางจิตนี้ปกป้องตนเอง ด้วยการตรึงแน่นอยู่กับพัฒนาการในช่วงวัยนั้น โดยมีได้พัฒนาต่อไปตามลำดับขั้นที่ควรเป็น เพื่อจะได้มีบุคคลอื่นคอยให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

13. การลงโทษตัวเอง (Introjection) เป็นการรับเอาความคิด ความรู้สึกของบุคคลอื่นเข้ามาสู่ตนเอง เป็นกลวิธีที่ตรงกันข้ามกับการโยนความผิดไปให้ผู้อื่น (Projection) เช่น เมื่อบุคคลอื่นแสดงอาการดูถูกเหยียดหยาม แทนที่จะโกรธกลับลงโทษตัวเองว่าเป็นเพราะตนเองที่ไม่ดี ต่ำต้อยไร้ค่า จึงสมควรได้รับการกระทำเช่นนั้น

14. การเพ้อฝัน (Fantasy) เป็นการสร้างจินตนาการหรือมโนภาพขึ้นในจิตใจเพื่อสนองความต้องการความปรารถนาที่ตนเองมีอยู่หรือต้องการให้เกิดขึ้น โดยไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (Reality) เป็นการผ่อนคลายนความตึงเครียดต่อปัญหาหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น คนจนที่ชอบเพ้อฝันว่าถ้าตนเองเป็นเศรษฐีจะทำกิจการอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ในชีวิตจริงนั้นไม่ยอมทำงานอะไรเลย การเพ้อฝันบางครั้งนำไปสู่กิจกรรมที่สร้างสรรค์ได้ เช่น การประพันธ์ การดนตรี และศิลปะต่าง ๆ แต่ถ้าบุคคลหมกมุ่นอยู่กับการเพ้อฝันมากเกินไป ก็จะทำให้สูญเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ไม่สามารถใช้เวลาอยู่กับสภาพความเป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

15. ความฝัน (Dream) เป็นกระบวนการที่แรงขับซึ่งถูกเก็บกดไว้ไม่สามารถแสดงออกมาในระดับจิตสำนึกได้ จึงหาทางแสดงออกมาในรูปแบบของความฝัน เรื่องราวที่ปรากฏในความฝันมักจะออกมาในลักษณะที่บุคคลใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ต่าง ๆ เข้าไปแทนที่แรงขับทาง

สัญชาตญาณ (Instinctual Drives) ที่ตนเองมีอยู่ สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ในระดับจิตไร้สำนึกของหลาย ๆ คนมักจะคล้ายคลึงกัน เช่น ภูเขา เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชาย ในระดับจิตไร้สำนึก หญิงสาวที่ชอบฝันว่าถูกงูวิ่งตาม อาจมีความกลัวที่จะถูกคุกคามทางเพศ หรือไฟเป็นสัญลักษณ์ของความร้อใจ พระราชาเป็นสัญลักษณ์ของพ่อ เป็นต้น

16. การล้างบาป (Undoing) เป็นการกระทำบางอย่างเพื่อเป็นการชดใช้การกระทำเดิมที่ตนเองรู้สึกผิด เพื่อเป็นการลบล้างความรู้สึกสำนึกผิด (Guilt) ที่ติดตามรบกวนอยู่ เช่น หญิงสาวที่ไม่สามารถให้การดูแลพยาบาลแม่ที่เจ็บป่วยได้ เมื่อแม่เสียชีวิตลง ก็พยายามทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้อย่างมากมาย มีลักษณะคล้ายกับการทำบุญเพื่อล้างบาป

17. การเกิดอาการทางร่างกาย (Somatization) เป็นอาการวิตกกังวลภายในจิตใจได้เปลี่ยนแปลงไปปรากฏเป็นอาการทางด้านร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ปวดท้อง โดยปราศจากสาเหตุทางด้านร่างกาย

18. การแยกหรือเก็บกดอารมณ์ออกจากความคิด (Isolation) เป็นการแยกอารมณ์หรือเก็บกดอารมณ์ออกจากความคิด ความปรารถนา ความจำ ประสบการณ์ เมื่อแยกอารมณ์ออกไปแล้ว ความคิด ความจำ ความปรารถนาจะสามารถไหลขึ้นมาในระดับที่รู้ตัวได้ แต่อารมณ์ที่ทำให้เจ็บปวดไม่สบายจะถูกเก็บกดอยู่ในระดับที่ไม่รู้ตัว ส่วนมากกลวิธานชนิดนี้มักจะได้ผลสมบูรณ์ คือบุคคลจะไม่เกิดความวิตกกังวลขึ้น แต่อาจทำให้บุคคลนั้นเป็นคนที่มึนงงเย็นชาเกินไป หรือเกิดภาวะว่างเปล่า คือบุคคลจะลืมความคิดที่ถูกเก็บกดไว้ และรู้สึกตัวว่าความคิดขาดการปะติดปะต่อ จำไม่ได้ว่าก่อนหน้านี้นึกคิดอย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รินรัตน์ นฤภัยพิทักษ์ (2534) ได้ศึกษาพฤติกรรมตัวละครวัยรุ่นในนวนิยายของสีฟ้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 – พ.ศ. 2531 โดยวิเคราะห์พฤติกรรมและปัญหาของตัวละครวัยรุ่น ทั้งที่เป็นตัวละครเอก และตัวละครประกอบ ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ พบว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเรียน เลียนแบบ ทดลองบทบาท มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา หากได้ทำความเข้าใจและเรียนรู้ถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของตนและปรับตัวได้ดี ก็จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้ต้องอาศัยความเข้าใจจากบุคคลรอบตัว นวนิยายของสีฟ้าได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม และปัญหาของตัวละครวัยรุ่น ทั้งที่เป็นพฤติกรรมที่ดี และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของตัวละครวัยรุ่น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือทั้งผู้ปกครองและบุคคลที่เกี่ยวข้องพยายามเข้าใจวัยรุ่นให้ดีที่สุด

จิราวรรณ สุนทรวาทีน (2542) ได้ศึกษากลวิธานในการป้องกันตัวของตัวละครหญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในนวนิยายของ โบตัน พบว่ากลวิธานในการป้องกันตัวของตัวละครเกิดการ

เปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรม จากตัวละครที่เคยมีความเข้มแข็งเชื่อมั่นในตนเอง กลายเป็นตัวละครที่มีพฤติกรรมลึกลับ ในขณะที่มีพฤติกรรมลึกลับก็เปลี่ยนพฤติกรรม กลายเป็นคนที่พร้อมจะต่อสู้เพื่อป้องกันตนเอง

ประดับ ภูมิลดา (2542) ได้ศึกษาบุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของทมยันตีช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529 พบว่า ตัวละครเอกสตรีในนวนิยาย มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ทักษะคติ ประสพการณ์ชีวิตและสภาพแวดล้อมของผู้ประพันธ์ส่งผลต่อการแสดงบุคลิกภาพด้านลักษณะนิสัย ความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ตลอดจนคตินิยมในการดำเนินชีวิตของตัวละครเอกสตรี กล่าวคือ ตัวละครเอกสตรีมีจิตใจเข้มแข็ง อดทน เด็ดเดี่ยว เชื่อมั่นในตัวเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีลักษณะผู้นำที่เสียสละเพื่อครอบครัว มีสติปัญญาเฉียบแหลม แม้จะผจญกับปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง และยังคงมีคุณลักษณะของกุลสตรีไทย ยึดมั่นในค่านิยมของสังคมสมัยเก่า แต่ก็ยอมรับค่านิยมใหม่ ๆ ด้วย ส่วนในด้านการเปรียบเทียบลักษณะของตัวละครเอกสตรีในสองช่วง ทศวรรษ พบว่า ลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ ตัวละครเอกสตรีทุกคนมีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ผิวพรรณดี กิริยาท่าทางสุภาพ อ่อนโยน และเป็นผู้ดี ตัวละครเอกสตรีส่วนใหญ่มีสติปัญญาเฉียบแหลม สุขุม เยือกเย็น มีเหตุผล มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ที่เด่นชัดคือ ความเป็นผู้นำที่เสียสละและความ กตัญญูรู้คุณ ส่วนลักษณะที่แตกต่างกันคือ ตัวละครเอกสตรีในช่วงทศวรรษแรกยังคงมีลักษณะของ สตรีไทยสมัยเก่าอยู่มาก ในขณะที่ตัวละครเอกสตรีในช่วงทศวรรษหลังส่วนใหญ่เป็นสตรีไทยสมัยใหม่ หรือผสมผสาน

วันจรรย์ เดชวิสัย (2544) ได้ศึกษาวิเคราะห์ตัวละครที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหาทางสังคมใน นวนิยายของทมยันตีในแง่ของบุคลิกภาพด้านพฤติกรรมของตัวละคร พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรม และผลกระทบของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคมในนวนิยายของทมยันตีปรากฏว่า ตัวละครที่เป็นปัญหาทางสังคมในด้านต่าง ๆ นั้น อิทธิพลของสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู เป็น ปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้ตัวละครมีพฤติกรรมเป็นปัญหาของสังคม โดยเฉพาะสภาพครอบครัว แยกแยกและการอบรมเลี้ยงดูที่เข้มงวดในเรื่องความประพฤติ ส่วนทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็น ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเลียนแบบ พฤติกรรมผู้อื่นหรือการได้รับตัวอย่างที่ไม่ดีจากผู้ใหญ่ความขัดแย้งในด้านวัฒนธรรม สำหรับความ ต้องการส่วนบุคคลมาจากความต้องการความรักและกิเลสต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของการ อบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

พีรพล เทพประสิทธิ์ (2545) ได้ศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพตัวละครเอกตามแนวทฤษฎีจิต วิเคราะห์ในนวนิยายเรื่องหลายชีวิต พบว่า โดยส่วนใหญ่กระบวนการหล่อหลอมของบุคลิกภาพนั้น เกิดจากอิทธิพลทางครอบครัวและสังคมภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างบุคลิกภาพให้เกิดขึ้นกับ ตัวละครเกือบทุกตัว มีตัวละครเพียงบางตัวที่มีการหล่อหลอมบุคลิกภาพจากโครงสร้างภายในโดยไม่

เกี่ยวกับอิทธิพลในครอบครัวและอิทธิพลภายนอกเลย ในด้านการตรึงแน่นของตัวละครที่เกิดขึ้นในแต่ละตัวละครนั้น ส่งผลให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรมแตกต่างกันออกไปตามลักษณะการตรึงแน่นที่เกิดขึ้น ส่วนในด้านของกลวิธีที่ตัวละครใช้นั้นเป็นกลวิธีที่สามารถพบเห็นได้ทั้งหมดในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน และตัวละครใช้กลวิธีเพื่อลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจทั้งสิ้น และแสดงออกมาในทางที่สังคมยอมรับ

กนกวรรณ คันสินธ์ (2552) ได้ศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของกิ่งฉัตร ระหว่าง พ.ศ. 2545-2550 พบว่า ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบุคลิกภาพที่สอดคล้องกันโดยภาพรวม กล่าวคือ บุคลิกภาพภายนอกด้านลักษณะทางกายเป็นหญิงที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เป็นตัวละครแบบฉบับของนวนิยายไทยโดยทั่วไป บุคลิกภาพภายนอกด้านอากัปกิริยาของตัวละครฝ่ายหญิงเริ่มมีภาพลักษณ์ของสตรีสมัยใหม่ ส่วนบุคลิกภาพภายในด้านสติปัญญาค่อนข้างเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงสมัยใหม่

ประมุล บุญปก (2560) ได้ศึกษาความซับซ้อนของบุคลิกภาพตัวละครจากนวนิยายโศกนาฏกรรมในห้าทศวรรษ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และใช้ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม พบว่า ความซับซ้อนของตัวละคร เอกชาย ได้แก่ ความไม่น่าเชื่อถือ ความหลงตัวเอง ความลำสมัย ความมีเสน่ห์ ความเกียจคร้าน ความน่าเอ็นดู ความก้าวร้าวหยาบคาย ความโมโห ความสุภาพเรียบร้อย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขาดความมั่นใจ ความรู้จักประมาณตน ความใจดำ ความเชื่อมั่น ความอ่อนโยน ความโหดเหี้ยม ความน่าเกรงขาม ความต้องการความรักความอบอุ่นจากครอบครัว และความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม สำหรับความซับซ้อนของบุคลิกภาพตัวละครเอกหญิง ได้แก่ ความซับซ้อนด้านความน่าเกรงขาม ความไม่น่าเชื่อถือ ความมีเสน่ห์ ความอดทน ความเป็นผู้นำ ความเชื่อมั่น ความไม่จริงใจ ความมีไมตรี ความเข้มแข็ง ความไม่เป็นระเบียบแบบแผน ความเก๋ไก๋ ความใจเย็น การมีพฤติกรรมอำพราง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม ความต้องการเป็นที่ยอมรับของครอบครัว และความเอื้ออาทรต่อครอบครัว

ผู้วิจัยนำความรู้ ความคิดจากเอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครและศึกษากลไกการป้องกันตัวของตัวละครต่อไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี